

Redactioneel

Voor wie het boek van onze befaamde stadgenoot P.Th.J. Kuijer nog niet heeft gelezen, biedt deze aflevering van *Bossche Bladen* – maar alleen ter inleiding en aansporing! – zowel een bespreking als de verkorte inleiding van prof. A.J. Bijsterveld die hij uitsprak bij de feestelijke presentatie. Ton Frenken wijdt een mooie bijdrage aan Jeroen Bosch. In diens *Tuin der Lusten* valt na vijf eeuwen nog intensief te wandelen en te genieten. De fraai gerestaureerde synagoge biedt

onderdak aan nieuwe muzikale initiatieven. Een gesprek met de directeur. De bedreigde Sint-Jacob geeft voedsel aan bijdragen van verschillend karakter. Nieuws van instellingen, boekbesprekingen en tal van andere kwesties vindt u in de bekende rubrieken. Als klap op de vuurpijl een nieuwe spannende rubriek: *BAM-dochters*, over bijna vergeten voorwerpen die een onopvallend bestaan leiden onder de hoede van de Bossche archeologen en bouwhistorici. In dit nummer een rebelse penning uit de Diezemoeder.

Bossche Noten

26 april 1583:

In opdracht van de heren schepenen 'een pistolet' geschonken aan de 'Meester of Constenaar' die in de stad is gekomen met een 'cleijn vrouwken, lanck sijnde $\frac{3}{4}$ Bossche el en oud omtrent 51 jaar'. (Stadsrekening 1583-1584)

- * een pistolet is een gouden Spaanse of Italiaanse munt en werd sedert 1530 geslagen.
- * een Bossche el is ongeveer 68 cm.

A.V.

De Lezer

Vaas van Vreugde, bron van ellende?

De aandacht die *Bossche Bladen* schonk aan het werk van Vreugde inspireerde velen, inclusief Bossche politici, tot actie. Bij het ter perse gaan van dit nummer waren de brokstukken nog niet gelijmd. De 'blijde inkomste' van de vaas van beeldhouwer Vreugde (1868-1936) laat op zich wachten. De heer Kroon stuurde de redactie een brief, waarin hij onderstreept dat de Bossche beeldhouwer grote nationale en internationale bekendheid genoot. In 1967 aanvaardde het stadsbestuur gaarne de gispmodellen van de weduwe 'voor een eventuele restauratie'. De heer Kroon memoreert in zijn schrijven nog dat de Teleac uitzendingen over Begraven en Begraafplaatsen steeds aanvingen met het 'Engelenbeeld' van Vreugde op de begraafplaats Groenendaal. Kortom een vurig pleidooi om de Vaas van Vreugde te behouden! Mocht worden besloten de Vaas niet te herstellen dan kunt u in

Voor het oude station, naast vaas, de moeder van pleitbezorger Eddy Smits. Een foto uit 1943.

verschillende plaatsen in ons land werk van Vreugde zien. De heer Kroon noemt: Haarlem 'Frans Halsmuseum', Santpoort 'Huis Duin en Kruidberg', Amsterdam 'Tropenmuse-

um' en bij Enschede 'Huis de Hooge Boekel'. Louis Vreugde was niet de minste onder de Nederlandse beeldhouwers!

via het bos van Maurick naar het gelijknamige kasteel. 'Op echt Brabantsch gastvrije wijze' werd *De Violier* daar onthaald met, uiteraard, een speech en erewijn. Vandaar trok men naar 'Sint Joris'. Daar was de harmoniezaal ingericht voor het diner van *De Violier* en de gastheren. Fanfare *Kunst en Vriendschap* en zangvereniging *Cecilia* brachten er een kunstgroet aan de 'kunstbroeders en kunstzusters uit Amsterdam'. Aan het slot van de avond bracht Xavier Smits hulde aan *De Violier* en in het bijzonder aan zijn voorzitter Anton Averkamp. Hij bezegelde dit met een boeket heidebloemen daarbij refererend aan Averkamps compositie *De Heidebloem*.

'Daarna werd' aldus de verslaggever van Het Huisgezin, 'per expres-tram en gereserveerde waggons der Staats Spoorwegen door de dames en heeren uit alle provinciën van Nederland de terugreis aanvaard, den besten indruk meenemend van Den Bosch en Vught.'

Dat dat zo was bleek uit de dankbrief die secretaris Weustink namens *De Violier* aan het gemeentebestuur zond. Hij schreef dat iedereen aangename herinneringen had meegenomen uit Brabant, 'dat hen op zoo joyeuse wijze wist te ontvangen'.¹¹

Het bezoek aan Den Bosch had nog een kleine nawerking. 'Reeds tijdens dit feest werd door verschillende Bossche kunstenaars den wensch geuit, een eigen afdeling van *De Violier* op te richten in de Brabantsche hoofdstad', meldde het zesde jaarverslag. De kunstkring was van oorsprong Amsterdams. Juist in deze periode kreeg *De Violier* een meer landelijke uitstraling door de oprichting van een Haagse en een Rotterdamse afdeling.

Op 31 juli 1906 vergaderde het bestuur met een vijftiental heren uit 's-Hertogenbosch en Eindhoven over het oprichten van een Bossche afdeling. 'De geanimeerde stemming deed dan ook niet anders verwachten dan dat de tot stand koming der Afdeling verzekerd was.' Er bleken echter niet voorziene moeilijkheden te bestaan waardoor de plannen voorlopig opgeschort moesten worden. Wat de moeilijkheden waren, werd nergens medege-

deeld. Een Violierafdeling in 's-Hertogenbosch kwam er echter nooit.

* G.B.A. Donkers rondde onlangs zijn studie Algemene cultuurwetenschappen aan de Open Universiteit Nederland af.

Noten

1 Dit artikel is een uitgewerkte alinea uit de doctoraalscriptie van de auteur, getiteld 'De Katholieke Kunstkring De Violier 1901-1920'. Het archief van de Katholieke Kunstkring De Violier (KKV) berust bij Het Katholiek Documentatie Centrum te Nijmegen. Jaarverslag (JV) 6 (in *Van Onzen Tijd* 8), p. 2-5 diende als basis. Aanvullend materiaal in: Gemeente Archief 's-Hertogenbosch (GAHT): Provinciale Noordbrabantsche en 's-Hertogenbossche Courant, 11 juni 1906 en Het Huisgezin, 13 juni 1906.

2 JV 6, p. 3.

3 Smits promoveerde in 1907 in Leuven bij prof. R. Maere.

4 Provinciale Noordbrabantsche en 's-Hertogenbossche Courant, 11 juni 1906.

5 G. Donkers, *De Katholieke Kunstkring De Violier 1901-1920*, p. 71-73 (ongepubliceerde scriptie, St. Michielsgestel 2000).

6 Het Huisgezin, 13 juni 1906. Hendrik van der Geld leidde een atelier voor kerkelijke kunst aan de Oude Dieze in 's-Hertogenbosch. Het atelier restaureerde beelden en koorbanken voor de Sint-Jan en vervaardigde nieuwe beelden voor de pilaren en een aantal retabels. Uit respect voor zijn werk werd Van der Geld later gevraagd als erelid van *De Violier*. Toen Van der Geld in 1914 overleed sprak Jos Cuypers namens *De Violier* bij het graf: JV 12, p. 29.

7 Het huidige pleintje voor de kerk was indertijd nog bebouwd. De aanduiding 'Hinthamerstraat' is derhalve niet helemaal juist.

8 L. v.d. Meerendonk, 'Sint-Jacob, kerk en parochie', in: *Bosch-boombladeren* 21, p. 8-18, speciaal p. 14.

9 J. Cuypers, J. Stuyt, *De nieuwe St. Jacob te 's-Hertogenbosch* ('s-Hertogenbosch 1907). Aan dit boekje werkte Xavier Smits mee. Hij beschreef het iconografisch programma van deze kerk. Het ingangsportaal en de toren (minder hoog dan gepland) werden in de jaren twintig voltooid. De Belgische schilder G. de Geetere vervaardigde tussen 1909 en 1920 de muurschilderingen in de kerk.

10 JV 6, p. 4.

11 GAHT, Stadsresoluties 1801-1920, inv.nr. 204, brief nr. 1843.

Bossche Noten

Op 7 augustus 1688 ontving de rentmeester van de stad een kwitantie over verrichte werkzaamheden door Antony Wolfsbergen. Voor het maken van 'een ezel op de hoofdwacht' was de stad hem ruim 6 ¹/₂ gulden verschuldigd.

(Bijlage bij stadsrekening 1688-1689)

* Een houten paard of ezel was een strafwerktuig. De houten paarden- of ezelsrug werd voorzien van pinnen waarop de veroordeelde moest zitten of liggen. Om de straf nog onaangener te maken werden gewichten aan de voeten van het slachtoffer gehangen.

A.V.